

Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine
National Security and Defense Council of Ukraine
Odessa State University of Internal Affairs
Odessa Military Academy
National Academy of the Security Service of Ukraine
Odessa National Maritime University
National University of Water and Environmental Engineering
Institute of Criminal Law and Applied Criminology (Chisinau)
Siedlce University of Natural Sciences and Humanities
Gdansk University of Physical Education and Sport
Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation

International scientific conference

**MARITIME SECURITY
OF THE BALTIC-BLACK SEA REGION:
CHALLENGES AND THREATS**

December 23, 2021

Volume 2

2021

International scientific conference «Maritime security of the Baltic-Black sea region: challenges and threats» : conference proceedings, Vol. 2. (December 23, 2021, Odessa, Ukraine). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 420 pages.

ORGANISING COMMITTEE

Foreign members of the Organizational Committee:

Kanels Juris – PhD in polit., Rector of the Transport and Telecommunication Institute (the Republic of Latvia);

Buzhor Valerii Heorhiiiovych – Doctor of Law, Professor, Rector of the Institute of Criminal Law and Applied Criminology, President of the Independent Criminological Association of the Republic of Moldova (the Republic of Moldova);

Stanislaw Topolewski – Phd hab., retired Colonel, Prof., Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Director of the Institute of Security Studies (the Republic of Poland);

Skalski Dariusz – Dr. hab. Prof., Gdansk University of Physical Education and Sport (the Republic of Poland);

Vareikis Vygantas – Doctor of Humanities, Professor, Leading Research Fellow, Institute of Baltic Region History and Archaeology, Klaipėda University (the Republic of Lithuania);

Petryk Artem – PhD in History, Senior Research Fellow, Institute of Baltic Region History and Archaeology of Klaipėda University (Republic of Lithuania).

Ukrainian members of the Organizational Committee:

Kuznichenko Serhii Oleksandrovych – Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Rector of Odessa State University of Internal Affairs;

Prokofieva-Yanchylenko Dariia Mykhailivna – Doctor of Law, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Interdepartmental Research Center for Organized Crime at the National Security and Defense Council of Ukraine;

Kurovska Iлона Anatoliivna – PhD in Law, Senior Research Associate, Director of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine;

Rudenko Serhii Vasylovych – Doctor of Engineering, Professor, Rector of Odessa National Maritime University;

Kliat Yurii Oleksandrovych – PhD in Engineering, Colonel, Deputy Head of Odessa Military Academy;

Cherniak Andrii Mykolaiovych – Doctor of Law, Professor, Colonel, Rector of the National Academy of the Security Service of Ukraine;

Grygus Ihor Mykhailovych – Doctor of Medical Sciences, Professor, Director the Educational and Scientific Institute of Health Care of the National University of Water and Environmental Engineering;

Vikhliaiev Mykhailo Yuriiiovych – Doctor of Law, Professor, Director of the Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

Морська безпека Чорноморського регіону за часів Козацько-Гетьманської держави (середина XVII – початок XVIII ст.) Подкупко Т. Л.	49
Роль балтійсько-чорноморського співробітництва у зовнішньо-економічній діяльності України Савельєва А. С.	52
MODERN MILITARY THREATS IN THE BALTIC-BLACK SEA REGION AND COUNTERMEASURES	
Історичний погляд військових загроз у Балто-Чорноморському регіоні Демчук Л. І., Алпатова О. М.	55
Hybrid war as a modern threat in the Baltic-Black Sea region Dykun V. G., Stasiuk V. V., Peretiak D. O.	59
Роль Військово-Морських Сил України у політичному протиборстві: інформаційний аспект Завгородня Ю. В.	63
Інформаційно-психологічна війна та інтереси Росії в Чорноморському регіоні Козьма В. В.	66
Україна – Туреччина: шлях до стратегічного партнерства Матвєєва Л. Г.	70
Геополітичні загрози політиці безпеки в Балто-Чорноморському регіоні Надобко О. О.	73
Інтенсифікація регіональних партнерств України у контексті сучасних військових загроз у Балто-Чорноморському регіоні Ткачук Н. І.	76
INTERNATIONAL AND NATIONAL STATUTORY SUPPORT OF MARITIME SECURITY	
Правова політика держави в галузі контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних з незаконним переміщенням речей через митну територію України Антоненко О. А.	79

6. Відбулась 104 сесія Комітету з безпеки на морі Міжнародної морської організації (ІМО). *Морські бізнес новини України*. 27.10.2021. URL: <https://maritimebusinessnews.com.ua/2021/10/27/237920/> (дата звернення: 14.12.2021).

МОРСЬКА БЕЗПЕКА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ ЗА ЧАСІВ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (СЕРЕДИНА XVII – ПОЧАТОК XVIII СТ.)

Подкупко Тетяна Леонідівна

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри суспільних наук,

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

Безпека в Чорноморському регіоні вкрай актуальна не лише сьогодні. В історичній традиції українського державотворення вже були періоди коли від розв'язання чорноморської проблеми залежав добробут і безпека населення, існування самої незалежної держави.

Вперше питання гостро постало за часів Київської Русі, далі в добу Козацько-Гетьманської держави. Від вільного доступу до Чорного моря і його ресурсів залежав вихід України на широку міжнародну арену, її визнання в світі.

Геополітичні зацікавлення в регіоні прагнули забезпечити Україна, Туреччина, Польща, Кримське ханство, Молдова, Валахія, Трансильванія, Швеція й Росія. Суб'єктивне розуміння того кому належить Чорне море, ресурси Чорноморського регіону, часто суперечливе і протилежне у кожної зі сторін, сприяло виникненню різноманітним за характером конфліктних ситуацій. Держави по різному сприймали проблему: “поляки називали себе господарями всіх місць від Литви до Чорного моря”, “Мала Росія, чи Україна, думала, що... вона отримала... весь Степ”, “запорожці ж твердо були впевнені, що весь край від річки Синюхи, Ташлику вздовж Дніпра до Лиману, та за Дніпром від Лінії (української) до кибиток ногайських та донських станиць, належала їм” [1, с. 6-7].

В перших документах Б.Хмельницького в якості гетьмана, чітко окреслені основні геополітичні завдання та напрямки державної політики. Тодішня міжнародна ситуація не сприяла швидкому і позитивному розв'язанню зовнішньополітичних проблем. У травні-червні 1648 р. в універсалі Б.Хмельницького “Всім українським малоросіянам”, мова йшла про намагання Польщі ізолювати, відрізати Україну від світу. В документі

особливо наголошувалось на вагомості для Козацько-гетьманської держави взаємин з країнами Сходу “отлеглих за морем Чорним” [2, с. 645-646]. В документі відбилися спроби затвердити юридично межі Козацько-гетьманської держави якомога ближче до узбережжя Чорного моря [2, с. 646].

Обґрунтування української позиції зацікавлення і контролю в Чорноморському регіоні віддзеркалено у Зборівському договорі: «від Чорного моря і лиману Дніпровського вгору на південь...» [3, с. 138-139]. Важливо що декларування претензій України на узбережжя Чорного моря було визнано іноземними державами.

Вагомим питанням державотворення і безпеки в регіоні була торгівля. В низці джерел підтверджується традиція татарсько-української торгівлі. Б. Хмельницький згадував про постійні приїзди до прикордонних міст козацької держави підлеглих Кримського хана [2, с. 84].

Відомі торгівельні рейди татарських купців до Полтави, Умані, Миргорода, тодішньої столиці – Чигирини [3, с. 486-487]. Вони здебільше купували хліб та різноманітні харчові припаси. В Україну ввозили коней, турецькі та інші східні товари.

Українські купці їздили до володінь Османської порти під Очаків, на лимани за сіллю аж до початку XIX ст. Проте Очаківська, як і кримська торгівля не домінували в той час. Головний торгівельний шлях з Козацько-гетьманської держави йшов до Молдови і Константинополя.

Економічна безпека південного регіону висвітлена в «Описі подорожі патріарха Макарія» про періодичні ярмарки на яких, зокрема, було багато товарів, які доставляли з Молдови. З Молдавських соляних куп привозили в Україну сіль. Про вагомий обсяги торгівлі сіллю свідчить шведський агент Маер у 1651 р. Він зустрів біля Ясс 150 козацьких возів, навантажених сіллю, що їхали шляхом на Рашків [4, с. 25–26].

Про інтенсивність, жвавість та обсяги торгівлі з Туреччиною яскраво свідчить універсал Б. Хмельницького від 21 квітня 1654 р. В ньому зазначено митні тарифи для іноземних купців – греків, вірмен, турків. Також в цьому документі перелічено основні товари, що імпортувались тоді в Гетьманщину – тканини, килими, прикраси, золото, срібло, дорогецінне каміння, перли тощо [3, с. 507–508]. Тобто основні в’їзні мита було спрямовано на турецькі товари, що значно підвищувало їх вартість.

Знаковим для висвітлення питання чорноморської безпеки нового часу є проект угоди з Туреччиною про мореплавство. Джерело вагоме тим, що прагнення розв’язати низку проблем відбито не лише у внутрішньодержавних документальних актах Козацько-гетьманської держави, а й засвідчено міжнародно-правовим чином [2, с. 619–622].

З першого пункту договору зазначено “козацькому війську та його державі” вільно плавати по Чорному морю, з заходами в будь-які порти всіх держав Чорноморського узбережжя, як християнських, так й іншого

віросповідання. Задекларовано вільну торгівлю: продаж, купівлю, обмін без жодних перешкод і труднощів [2, с. 619–622].

Пункти договору передбачали: звільнення українських купців від «всіх мит, оплат і податків», дозволяв вільно викуповувати і обмінюватись полоненими тощо [2, с. 619–622].

Договір свідчить про нову розстановку сил у басейні Чорного моря. Він продовжив традицію княжих часів, коли море називали «Руським».

Геополітичний напрям формування державної території проглядається на сторінках літописних пам'яток порівняно рідко. Це й не дивно, оскільки з середини XVII ст. почався процес інкорпорації України до складу Російської імперії. Тому політична думка національних інтелектуальних сил зосереджувалась у першу чергу на обороні автономії, а не на широких геополітичних проблемах.

Тривалий час важливим консолідуючим чинником національної свідомості був релігійний аспект. Це було актуально в княжу добу, Литовсько-Польський період. Однак в подальшому як в свідомості, так і на сторінках літописних джерел з другої половини XVII–XVIII ст. релігійні питання зводились нанівець. Церква одержавши підтвердження на свої маєтності у XVIII ст. поступово усунулася від активного впливу на державне життя Гетьманщини. Значна частина духовенства стала вірно служити інтересам Російської імперії.

Отже, з середини XVII ст. морська безпека в Чорноморському регіоні була нерозривно пов'язана із розвитком транзитної торгівлі. Відкривались нові дороги, ішов значний караванний рух. Основними і найвагомішими функціями регіону в той час стали – комунікативна і стратегічна.

Особливу увагу привертає різноманітність засобів розв'язання економічних, політичних, воєнних інтересів не лише Козацько-гетьманської держави, а й країн Сходу і Заходу, які по своїй суті не втратили актуальності й донині.

Література:

1. Скальковский А. Хронологическое обозрение истории Новороссийского края: 1731–1823. Ч. 1: С 1731-го по 1796 гт. Одесса : Гор. тип., 1836. XI, 289 с., 1 л. табл.

2. Документи Богдана Хмельницького. 1648–1657 / Відп. ред. Ф.П. Шевченко; Упорядн. І. Крип'якевич. АН Української РСР. Інститут суспільних наук; Архівне управління при Раді міністрів Української РСР. Київ : Вид. АН УРСР, 1961. 740 с.

3. Український Гетьманат: нариси історії національного державотворення XVII–XVIII ст. у 2 кн. Кн. 1. Київ : Інститут історії України НАН України, 2018. 610 с.

4. Алепський П. Описание путешествия патриарха Макария совершенного в 1654 году. Чтения в Обществе истории и древностей российских при Московском университете (далі – ЧОИДР). Т. 4. 1897. С. 14–195.

РОЛЬ БАЛТІЙСЬКО-ЧОРНОМОРСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Савельєва Анна Сергіївна

*бакалавр, рядовий поліції,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Балто-Чорноморський союз (бчс) – ідея зовнішньополітичної інтеграції (створення коаліції, політико-економічного союзу, альянсу) країн басейнів Балтійського та Чорного морів – Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Білорусі, України та ін. – з метою співробітництва у економічній, воєнно-політичній, культурній та інших сферах. Ідея БЧС багатоаспектна й полягає у співробітництві з проблем безпеки субрегіону [1].

Таким чином, країни Балтії та Чорного моря вже співпрацюють в різних сферах економіки. Після створення Балто-Чорноморського союзу економічне співробітництво може виражатися в логістичних, енергетичних, інфраструктурних проектах. А відновлення економічного, транспортного, соціального, торговельного співробітництва між країнами дозволить підвищити свій економічний потенціал та обороноздатність.

Формування розуміння важливості створення союзу та аналіз перспектив розпочалися після Першої світової війни. Розробкою ідеї займалися вітчизняні науковці, такі як: Степан Рудницький, Юрій Липа, так і іноземні політики – Йозеф Підсудський. Основоположником був Степан Рудницький, який у Балто-Чорноморському об'єднанні бачив шлях розв'язання питання «незалежності» як України, так і інших країн, які прагнули до суверенності. Вчений вбачав для Фінляндії, Латвії, Литви, Естонії, Білорусі та України загрозу з боку Росії та Польщі. Союз саме цих держав, на його думку, міг би забезпечити кожному його учаснику можливість самоідентифікації та гарантувати ефективне об'єднання [2].

Тема Балто-Чорноморського союзу стала досить актуальною після російської агресії в сторону українців в 2014 році. Згідно з цим постало важливе питання захисту та власної оборони. Тому Балто-Чорноморський союз має бути за участі країн Центральної та Східної Європи та мати військово-політичний характер. Серед переваг такого союзу для України є